

JUNTES DE BRAÇOS I DIPUTACIÓ DEL GENERAL (1587-1593): “UN PRESIDÍ DE CAVALLERS CONSPIRANTS CONTRA SA MAGESTAT”?

Miquel Pérez Latre

*És també molt cert y notori que may los cathalans són estats
traydors, ni rebelles, ni cabut en comunitats, com moltes altres
nations han fet, com las històrias antigas estan plenas.
(El Consell de Cent al lloctinent de Catalunya, Manrique de
Lara y Girón, 4 d'agost del 1588)¹*

A hores d'ara disposem de més estudis sobre la Diputació medieval que no pas de la moderna, cosa que lamenta Víctor Ferro en el seu treball fonamental. Recentment, l'estudi de Juan Luis Palos ha fixat l'atenció en la institució pont entre Corts i Diputació: les Juntes de Braços.² Sense aprofundir en el tema –no és possible en una comunicació d'aquesta mena– tractaré el període 1587-93 (centrant-me en el més desconegut primer trienni), significatiu en la seva coincidència cronològica amb les alteracions aragoneses i on les Juntes de Braços van constituir una via de vertebració dels latents contenciosos entre el poder reial i el de la Diputació. Els greuges dels Braços a les Corts del 1585 –a Catalunya, però també a València i Aragó–³ havien fet relació de les agressions sofertes per la Diputació de part dels oficials reials: les més espectaculars, la detenció de diputats i oïdors el 1569 i, el 1574, el plet entre Diputació i Audiència al voltant de la jurisdicció sobre detinguts acusats d'atemptar contra els drets del General. El redreç del 1585 va intentar posar fre a aquestes actuacions⁴ i la contestació portarà el 1593 a l'escapçament d'un renovat sistema de govern

1. ACA, Generalitat, *Dietari*, 22, fol. 154v. A causa de la limitada extensió de la comunicació no es presenten les fonts primàries particularitzadament a fi de no multiplicar aquestes notes. Les informacions procedeixen del dietari i deliberacions de la Diputació, dietari del Consell de Cent i alguns diaris de cavallers protagonistes dels fets, com Frederic Despalau i Jeroni Saconomina, publicats per Antoni SIMON (*Cavallers i ciutadans a la Catalunya del cinc-cents*, Barcelona, 1991). En el desenvolupament posterior del treball es detallarà aquesta base documental. L'estudi ha estat possible gràcies a una Beca Pre-doctoral de Formació del Personal Investigador concedida pel Comissionat per a Universitats i Recerca de la Generalitat de Catalunya durant el 1993, en l'Institut Universitari d'Història Jaume Vicens i Vives de la Universitat Pompeu Fabra. Agraïxo les orientacions d'Eva Serra durant l'elaboració de la present comunicació i els suggeriments sobre el text final fets per Núria Sales; l'únic responsable, però, és l'autor.

2. Per algun autor *las reuniones de Brazos convocadas por las Diputaciones en alguna oportunidad, no tenían de hecho nada que ver con una institución pública* (GONZÁLEZ ANTON, L. *Las Cortes en la España del Antiguo Régimen*, Madrid-Zaragoza, 1989, p. 102). Opinió que es fa difícil defensar per Catalunya en l'anàlisi del període 1587-1593.

3. Els Braços aragonesos presentaren una llarga llista de greuges que va contrariar visiblement Felip II (COI. AS, G.-SALAS, J. A. *Aragón en el siglo XVI: alteraciones sociales y conflictos políticos*, Zaragoza, 1982, p. 567).

4. Dirigides pel Reial Consell: la tercera sala de l'Audiència amb el regent la tresoreria i tres jutges de cort, òrgan consultiu del virrei (FERRO, V. *El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*, Vic, 1987, p. 61).

de la Diputació on Juntes i divuitenes —existents de feia temps— havien anat ocupant un nou paper.

A falta d'un estudi de les deliberacions de Corts d'on neix el redreç, cal centrar-se en la seva aplicació. Comptant amb els conflictes recents, va ser concebut en el sentit reformador que hom atribueix a aquests textos legals i, indestriablement, com a un intent d'enfortir el poder de l'institució. Ambdós propòsits haurien confluït donant lloc a quatre possibles vies en el seu desenvolupament: ampliació del ventall social de la Diputació —a través de multitudinàries intervencions a les Juntes, potser en el sentit de la dinàmica de simbiosi urbano-nobiliària estudiada per Amelang⁵, reconducció d'aquesta a través de les divuitenes que farien operatiu el nou sistema (amb la intervenció dels elements més actius i dotats de millor preparació tècnica), fixació de la normativa al voltant del procés de visita, amb un control més estricte de la gestió de la Diputació, i finalment, reforma entesa com a fruit de les pròpies necessitats de les institucions i no pas com a aplicació de directrius de la cort. El propòsit d'aquesta comunicació també és mostrar els obstacles que un canvi institucional orientat d'aquesta manera va haver d'afrontar: a nivell intern, fent conjuminar una doble trama orgànica (divuitenes i assessors) influïent en les decisions d'un únic consistori, amb la necessitat de superar les divisions internes, l'immobilisme i la defensa dels interessos particulars d'alguns elements; des de fora, en comprovar la tensió que genera entre les institucions reials la dinamització d'una institució aliena a la seva jerarquia administrativa.

L'aplicació del redreç del 1585 i les Juntes de Braços

El trienni 1587-90 inicia l'aplicació del nou redreç. Palos ha apuntat els canvis que va suposar —almenys, pel que fa a les Juntes—, retardant, però, la seva aplicació real fins el 1598.⁶ De les diverses situacions en les quals calia convocar-les i les seves decisions eren vinculants, tres es donen durant els primers mesos: visita, aprovació de despeses extraordinàries i cas de dubte sobre interpretació de capítols de cort.⁷ L'enquesta sobre els consistorials del trienni anterior havia de començar amb la reunió d'una Junta que escollís els divuit oficials —sis per braç— encarregats d'encetar el procés i entre els quals, per insaculació, s'extreien els tres visitadors.⁸ Aquest sistema de visita va comportar un greu conflicte, del qual la documentació ha deixat testimoni en un volum d'uns mil cinc-cents folis que porta per títol *Libre original dels actes y scriptures de les grans differències y contentions que en aquest trienni de la administratió de dit General [...] són estades primer en lo consistori de la Deputació, après entre ell y lo senyor locinent general y tercera sala dels doctors del*

5. AMELANG, J. *La formación de una clase dirigente: Barcelona, 1490-1714*, Barcelona, 1986, p. 16. J. H. ELLIOTT veu l'aristocràcia catalana com a grup cohesionat format per membres dels tres braços ("Una aristocracia provincial: la clase dirigente catalana en los siglos XVI y XVII", a *España y su mundo, 1500-1700*, Madrid, 1990, p. 103).

6. PALOS, J. L. *La práctica del gobierno en Catalunya (s. XVI-XVII). Las Cortes, la Generalitat y el municipio de Barcelona*, 2 vols., Tesi doctoral, Departament d'Història Moderna i Contemporània, UAB, 1992, vol. I, p. 139. Segons Regla fou un sanejament purament formal de les normes per les quals havia de regir-se (*Felip II...*, pp. 37-38). D'acord amb els successos analitzats aquí no és possible corroborar aquesta visió.

7. No només calia convocar-les en aquests casos (caps. 13, 7 i 34, respectivament): el cap. 5 obligava per omplir les bosses d'insaculació, exigint que una novena escollida pels Braços jutgés si els aspirants proposats pel consistori eren adients; el redreç de 1599 (cap. 8) va introduir-hi la insaculació, neutralitzant la influència dels Braços (el cap. 85 els concedeix el mateix paper d'espectador davant la novena que extreia el nou consistori). També, segons el cap. 58, una divuitena escollida pels Braços, fixava els sous dels oficials de la Diputació (*Capítols...* [1585], fols. 6-8 i 38v-39, i *Capítols del General del Principat de Catalunya, Comtats de Rosselló y Cerdanya, fets en les Corts celebrades en lo monestir de Sant Francesch de Barcelona, per la SCR^{na} del Rey Don Phelip nostre Senyor, per lo Redrés del General y casa de la Deputació, en lo any MDXCIX*, Jeroni Margarit, [1599] 1630, p. 21-22).

8. Inicialment, aquests designen l'assessor, l'advocat fiscal i l'escrivà, però, des del 1662, regeix la insaculació en la seva elecció, limitant l'autonomia dels visitadors (LINÁZ, P. "La visita del General: el procedimiento de control de los funcionarios dependientes de la Diputación del General de Catalunya" (1653-1701)", a *Pedralbes*, 10 (1990), p. 191).

real Consell, sobre la extractió, recepció y executió y observança dels capítols del nou redreç del General... Redactat en forma de dietari, recull notícies procedents del de la Diputació, les deliberacions i el procés de la visita, amb l'objectiu de que *millor se entenga la justícia, forces y poder de General y ab exemplar de tals actes y scriptures millor sie deffensada y conservada la jurisdicció, auctoritat y bona administració*.⁹ Des del 1542, es legislava sobre la visita dels diputats, però el sistema havia tendit a la proliferació dels abusos, obligant a plantejar-ne un de nou amb menys participació del consistori. El procediment era en vies de solució a tota la Corona d'Aragó: les Corts valencianes del 1585 protestaven per una visita, *que ha ja molt temps que dura: y ha causat y causa moltes despeses, inquietuts, danys, y desatents als dits oficials*; el fet que endegués la visita una comissió d'oficials reials en cas de sospita de delictes de *dol y frau* –la resta eren resoltes per la Diputació– obria una escletxa per a la intervenció reial i allò que es volia defensar era *que los diputats tinguen la llibera y general administració de tots los affers y negocis de dita generalitat: y que de aquells ningun official de V.M. per gran y prebeminent que sia, se puga entremetre ni empachar*.¹⁰

La no publicació del redreç va donar lloc a un debat entre partidaris i detractors de l'aplicació: el diputat eclesiàstic, considerava que era vigent un cop signat i jurat pel rei, mentre que el militar, Joan Dançà, afirmava que, tot i així, *no són estades observades ni posades a la pràctica, ni per la real Audiència ni per nosaltres, fins a tant que foren presentades als deputats*. Dies després, el consistori va adreçar una carta al rei per demanar l'original –en mans del protonotari del Consell d'Aragó– lamentant la *larga y inusitada tardança del redres*.¹¹ Els Braços s'aplegaren finalment a principis de setembre –feia més d'un trienni de la darrera Junta– iniciant-se un canvi en el regiment de la Diputació, si tenim en compte el nombre de reunions que es produïrien els sis anys següents. Es va mantenir la dinàmica habitual de convocatòria, adreçada als membres dels tres estaments presents a Barcelona. Es pretenia –fora del cas de la visita– sotmetre a consell temes en curs, fossin administratius, o d'un major abast polític, mitjançant una proposició –redactada pel consistori– que l'escrivà major llegia davant els Braços. Els debats s'allargaven durant tot un matí o una tarda. Per tal de fer operatiu el seguiment de l'afer i d'acord amb la seva naturalesa concreta, es votava una comissió reduïda, formada per sis membres de cada braç, anomenada divuitena –en algun cas de vuit membres per estament (vint-i-quatrena) o de deu (trentena). Si es feia impossible atendre tots els afers en una sola reunió –com succeïa sovint– el consistori convocava una nova Junta per al dia següent, on es reprenia el debat i s'escollia la comissió. Segons Palos, *se dio la paradoja de que, aunque eran los brazos quienes decidían su puesta en marcha, no eran éstos sino los "diputados" i "oidors" quienes realizaban su nombramiento*.¹² De fet, aquesta dinàmica va ser adoptada el 1593 després de la suspensió unilateral d'alguns capítols del redreç i significava un atac a la coordinació entre Diputació i Braços: si era el consistori qui escollia la divuitena, era d'esperar un alt grau de dependència en

9. Es va ordenar que es fessin vint-i-quatre còpies del volum per a lliurar-les al bisbe de Barcelona, consellers, capítol de la seu, membres del consistori i divuitena de la conservació de la jurisdicció (ACA, Generalitat, *Escribania Major, Redreç*, vària, 107; la numeració és il·legible per la degradació del paper).

10. LLINÀS, "La visita...", p. 179; i SALVADOR, E. *Cortes valencianas del reinado de Felipe II*, València, 1974, pp. 78-79, 118 i 119. Els termes de la polèmica eren semblants als de Catalunya, tot i que l'actuació del rei havia conseguit arribar més enllà (CANET, T. *La Audiencia valenciana en la época foral moderna*, València, 1986, pp. 126-127). A Aragó, el recurs contra les sentències alienes es dona pels mateixos anys entre tribunal del Justícia i Audiència (COLÁS i SALAS, *Aragón...*, p. 436).

11. Precedent dels conflictes posteriors a les Corts del 1599 en torn a la publicació de les constitucions (GARCÍA CÁRCCEL, R. "El repliegament davant l'hegemonia de Castella", a *Història de Catalunya*, vol. IV, Salvat, Barcelona, 1983, p. 44 i REGLÀ, J. *Els Virreis de Catalunya*, Barcelona, 1991, p. 102). Per a l'abat de Poblet, la causa d'aquests impediments posats era la voluntat de Dançà de bloquejar la visita, fet probable ja que –com explica el diari de Despalau– el diputat militar era cunyat del que havia d'ésser principal encausat, Joan de Queral.

12. PALOS, *La práctica...*, p. 217.

els seus membres i, per tant, majors possibilitats d'orientar la política de la institució en benefici d'un grup determinat (aquell que es trobés millor representat al consistori).¹³

Les divuitenes eren elegides per votació directa dels assistents a la Junta els quals, situats davant dels consistorials, anomenaven en veu baixa divuit persones –sis per braç– y la nominatió y veu de cada hu fou apuntada en ralles perquè axí se entengués clarament qui dels nomenats tenie més veus. Cal deduir que el vot era individual –no per estaments– i els escollits, els sis més votats de cada braç. El fet que al voltant de quatre de cada sis votants fossin militars hauria atorgat a aquest braç un paper decisiu. La votació pública és potser l'element més destacat, del qual hom pot trobar un paral·lel institucional coincident en el temps: quan el rei va concedir, el 1587, que les insaculacions a les conselleries i oficis de Barcelona es fessin anualment, va mantenir-se el costum de fer-les per votació pública. En canvi, el 1598 Felip II disposà que es fessin per escrutini i no *ab veus públiques, para evitar inconvenientes*.¹⁴ Altres reformes del Consell de Cent donen idea de la relació entre institucions i divuitenes: la Cort del 1599 va acordar que fos *reintegrada als consellers i al Consell de Cent la gestió total dels afers municipals, suprimint-se les comissions*;¹⁵ potser la seva influència anterior havia estat una tendència institucional general relacionada amb un interès d'elements externs als consistoris per influir en les decisions o per l'accés cada vegada més directe al poder per part dels doctors en drets. La comparació entre Consell de Cent i Diputació fa pensar en un possible procés d'homologació dels respectius esquemes administratius a finals del Cinc-cents: a Barcelona, un Consell gran, amb un consistori que sovint delega en comissions reduïdes; a la Diputació: Juntes, consistori i divuitenes, seguint un esquema idèntic.

La feble institucionalització de les comissions féu que la seva reglamentació es desenvolupés a través de les pròpies decisions.¹⁶ Havien de conjuminar el nou protagonisme amb el paper dels oficials encarregats del consell al consistori: els assessors. Abans de la primera Junta, els consistorials encara van nomenar dotze doctors per realitzar aquesta funció amb els assessors de la casa, fet que va provocar una irada ambaixada del braç militar, defensant que les consultes calia fer-les només amb la divuitena escollida pels Braços. En endavant, però, serà habitual la coexistència d'assessors que estudien un afer i treballen conjuntament amb el consistori, i la comissió escollida per resseguir-lo; les mesures reials contra Juntes, divuitenes i consistori els afectaran igualment. Els dos assessors, dotats d'un coneixement tècnic dels afers sovint superior al dels consistorials, constituïen a més un element de permanència entre les renovacions de diputats i oïdors: eren extrets per sis anys –renovant un d'ells cada tres– tot i que el redreç del 1599 va haver de frenar la tendència dels consistorials a fer els càrrecs triennals, se suposa, per poder introduir assessors de la seva confiança.¹⁷

13. El recurs a comissions reduïdes es donava als altres regnes de la Corona d'Aragó. A les Corts valencianes del 1585 es va nomenar una pel seguiment, amb plenes potestats, d'un nou dret sobre l'extracció de seda del regne. El seu caràcter permanent –les divuitenes catalanes eren elegides només per a un afer concret– feia que els membres es fessin substituir per un *subdelegat*, en cas de malaltia o absència, i sembla que el virrei assistia a les deliberacions –com a les Juntes aragoneses a partir de les Corts del 1592–: a Catalunya no ens consta ni l'una ni l'altra possibilitat. (SALVADOR, *Cortes...*, pp. 133-137).

14. BOFARULL, A. de. *Historia crítica (civil i eclesiàstica) de Catalunya*, Barcelona, 1876-78, vol. VII, pp. 204 i 235.

15. REGLÀ, Els Virreis..., p. 47. Les notícies posteriors a aquesta data procedents del *Manual de Novells Arditers i les Rúbriques de Bruniquer*, mostren que aquesta disposició, però, no es va complir.

16. L'única legislació coneguda pertany a les Corts del 1705-1706, on es prohibia que en participessin pare i fill, sogre i gendre o dos germans (FERRO, *El Dret...*, p. 286).

17. FERRO, *El Dret...*, p. 284. El cap. 9 establí que els consistorials *no pugan dividir lo sisenni de la assessoria de la casa de la Diputació. Capítols...* [1599], p. 26. Aquesta disposició, en introduir un element de continuïtat entre triennis, podia dificultar les visites, raó per la qual es mirava d'apartar els assessors de qualsevol intervenció. A València, les Corts del 1604 (cap. 97) van posar fi al caràcter vitalici dels oficis de síndics, assessors, escrivans i contrallibres de la Diputació, establint que, desapareguts o promocionats els coetanis, fossin quadriennals i subjectes a visita (CISCAR, E. *Las Cortes valencianas de Felipe III*, Valencia, 1973, pp. 54-55).

El diputat eclesiàstic pensava que els assessors no podien intervenir a la visita, més quan *lo magnífic micer Pomet és notari que per ésser estat deputat lo trienni passat y així aver de ésser visitat no pot entrevenir de ninguna manera en dita visita y lo magnífic micer Raphael Sans és estat nomenat y posat en lo offici per los deputats y oïdors del passat trienni*. Segons el redreç del 1585, havien de complir un paper consultiu –no decisiu– respecte a la divuitena de la visita. Només podien aconsellar el consistori en afers de justícia, limitant els capítols la seva influència: *com se veu per experiència, que se han volgut usurpar més de allò que lo ànimo de la Cort en haver-los concedit, y lo haver ells de entrevenir a tots los negocis del General, y entre altres en lo de haver de gastar, y ses vist ab moltes coses, que diputats han hagut a consentir a moltes coses, per causa llur, y de sos interessos*. Participarien en els treballs del consistori dos dies a la setmana, a més dels dies que fossin cridats, en cap cas intervenint en decisions de despeses.¹⁸ Caldria conèixer més a fons el pes que aconseguen els assessors durant el segle XVI a la Diputació i les institucions locals, importància que coneixem, almenys, en el pla cerimonial. El redreç del 1599 fixarà un sou pels assessors de la visita proper al dels visitadors i que, amb el seu consentiment, podrà ésser superior per retribuir treballs extraordinaris.¹⁹ La figura de l'assessor és omnipresent a la legislació de Corts valenciana del 1585 i 1604, sigui per a l'auxili tècnic a altres oficials, sigui per limitar els seus guanys.²⁰ Al debat iniciat entre els consistorials no només el diputat i l'oïdor militar van sortir en defensa dels assessors. Ells mateixos van encapçalar la defensa de llurs competències o –es difícil destriar-ho– de la integritat del consistori que havia de ser investigat, recusant l'aplicació del redreç fins que el seu text no fos fixat. Però el diputat eclesiàstic continuà ferm en el principi que els assessors no podien intervenir a la visita. Encara el racional de la Diputació, es va negar a fer un pagament de cinc-centes lliures, per ésser *estada aquella expedida contra son degut orde, styl y forma tostemps inconcussament observades en la present casa de la Deputatió ço és de no haver hi en dita canthela, consell ni firma dels assessors y advocats ordinaris del General*. L'afer va ser debatut pels Braços i podria ser un testimoni de la substitució per part de les divuitenes –almenys a la visita i les despeses– del paper desenvolupat abans pels assessors, fent triomfar els postulats de l'abat: *per lo nou redres se ha de pagar sens consell de assessors, és necessari elegir les matexes o altres devuyt persones per declarar los dubtes que s tenen sobre la justificació e indemnitat de dites pagues*.²¹

18. *Capítols...*, [cap. 13, 1585], fol. 15. Aquest paper és ratificat al redreç del 1599 (*Capítols...*, [1599], p. 7). El cap. 14 fixa les dietes a rebre per la seva feina a Barcelona i el 55, per les sortides a les taules locals (*Capítols...*, [1585], fol. 15v i 37). La limitació als afers de justícia a *Ídem* (cap. 27), reproduït el 1599 (*Capítols...*, [1599], pp. 58-60).

19. *Capítols...*, [1599], p. 9. Cobren en principi 150 lliures –50 menys que els visitadors–, però poden arribar a les 300. El notari, que partia també amb 150, tenia com a límit de guany les 400 lliures. També a les Corts de València del 1564, en ésser fixat el pagament dels oficials hom adoptava una resolució semblant, i el 1585 s'estableix el mateix sou que a Catalunya per als sis diputats i el síndic (SALVADOR, *Cortes...*, pp. XVIII i XLIV-XLV).

20. SALVADOR, *Cortes...*, caps. 20, 24, 28, 143 i 162, i CISCAR, *Las Cortes...*, caps. 19, 37, 46, 60, 62, 118, 169 i 205.

21. En opinió de SOLDEVILA, Francesc Oliver de Boteller fou el millor defensor dels drets de la Diputació al final del regnat de Felip II (*Història de Catalunya*, Barcelona, 1935, p. 945). Durant quinze anys, entre l'inici dels vuitanta i la seva mort el 1598, la seva carrera va ser fulgurant: el 1583 esdevenia abat de Poblet –dignitat que mantindria fins a la seva mort– i el gener del 1584, diputat de la Generalitat valenciana, càrrec que va passar a ocupar a la Diputació catalana sense solució de continuïtat (pel desembre del 1586 finalitzava el seu ofici a València i l'agost del 1587 l'iniciava a Barcelona). Entretant, havia participat simultàniament a les corts valencianes i catalanes del 1585; el 1596 recuperava –tan aviat com era possible– l'ofici de diputat eclesiàstic a Catalunya, atès que ningú no podia tornar ser diputat si no havien passat dos triennis (cap. 10, 1493, FERRO, *El Dret...*, p. 247). A València, el cap. 260 de 1564 establia que els diputats *no puixen concòrrer, ni tenir los mateixos oficis de la Diputació, fins a tant sia acabat lo torn de totes les veus del dit estament* (SALVADOR, *Cortes...*, p. 148). La seva actitud durant el conflicte del 1588-89 és força ambigua donat que, si bé durant els darrers mesos del 1587 va mantenir un enfrontament dur amb el diputat militar per tal que s'apliqués el nou redreç, el 1588 va acabar abandonant el seu càrrec per dirigir-se a la cort, no sembla que també hi van acudir el diputat i l'oïdor militars.

El lligam entre Juntes i divuitenes –trencat a partir del 1593 i substituït per un altre més tancat entre consistori i divuitenes– s'enforteix al llarg del trienni en l'aplicació del redreç. Inicialment, el consistori encara va nomenar directament una vint-i-quatre encarregada de publicar-lo i dies després va encomanar a una trentena la fixació definitiva del text. En aquest trienni la conflictivitat que desperta la visita també sembla enfortir el lligam orgànic que els Braços volen mantenir amb el consistori. Virrei i Audiència rebaixen aquest reforçament de la institució admetent els recursos que els adrecen encausats i deutors perseguïts, al·legant que es tracta de *negoci de justícia i [...] y que dit negoci de dit recors ere regalia del rey molt gran, y que dexarie de ser rey dexant de tenir aquella*.²² Aquest lligam amb el consistori, permetia als Braços ser directament informats dels afers, mantenint aquesta informació i control particularitzats a través de la seva representació a les divuitenes.²³ La convocatòria freqüent de Juntes respondria a la pressió dels *Tres Comuns* per intervenir en la discussió dels problemes; també a la mediació entre els parers confrontats al si de la Diputació –important durant els dos triennis– o entre divuitenes i membres del consistori.²⁴ Els fets que coneixem –sobretot per al 1587-90– mostren que va ser la divisió al consistori allò que va permetre una intervenció més decisiva de Juntes i divuitenes. Segons Palos, l'evolució posterior de les Juntes accentuaria l'examen de les contrafaccions, reduint el control de la gestió del consistori; aquesta evolució –a més de l'oposició de diputats i oïdors– podria haver estat també fruit dels entrebacs posats per les autoritats reials durant els processos de visita. És difícil discernir si les Juntes i divuitenes eren només consultives o si les seves decisions esdevenien de fet vinculants. La primera Junta del trienni, davant la manca d'unanimitat al consistori, va decidir per votació l'aplicació del nou redreç a la visita. En ocasions es va negar als consistorials la participació en les deliberacions: l'octubre del 1587 la divuitena escollida per a la interpretació del redreç dictamina que no poden intervenir-hi i han d'abandonar la sala on es troba reunida. L'informe redactat pel Consell d'Aragó el 1591 censura el caràcter vinculant: *no sólo los diputados tienen obligación de juntar braços [...], más aun tienen precisa obligación de seguir lo que las dieciocho personas por dichos braços nombradas deliberen*, denunciant una abusiva interpretació del redreç per part dels Braços per intervenir a la Diputació. Considerava un excés que fossin les Juntes i divuitenes les que interpretessin els dubtes en la legislació de Corts, aduint que aquesta feina era reservada al consistori, auxiliat pels assessors de la casa o externs i, àdhuc, demanant consell als doctors de l'Audiència.²⁵ No és l'únic indicatiu de l'interès de la Corona

22. GONZÁLEZ ANTÓN afirma que *los miembros de l'Audiència estaban muy ligados a las oligarquías y que su defensa de las posiciones de los reyes era a menudo escasamente entusiasta (Las Cortes..., p. 28)*. El 1588, el suport trobat pels particulars que hi van recórrer fou incondicional i coincident amb l'interès reial per intervenir a la jurisdicció de la Diputació. Un dels motius adduïts per a la convocatòria d'una Junta el març del 1589 –un cop acabat el plet– va tornar a ser *per les coses ocorrents dels cavallers deutors del General emparats en las cárceers reals*. Aquest forat obert a la jurisdicció del General no va ser tancat fins a les Corts del 1735-1706 on es van prohibir els recursos de nul·litat i injustícia notòria davant l'Audiència i s'instaurà un recors dins la pròpia visita (FERRO, *El Dret...*, p. 284). A València, si bé el 1537 es va ratificar la jurisdicció privativa del General als seus afers, el 1547 l'Audiència comença a admetre recursos (CANET, *La Audiència...*, pp. 126-127).

23. Els Braços no renunciaven mai a una dependència directa dels consistoris: aquest fou el principal argument contra la pèrdua del control de les insaculacions el 1653 (SOLÉ, M. *El pensament polític en la Catalunya del segle XVII: un estudi ideològic de la Revolta Catalana de 1640*, Tesi de llicenciatura, UAB, 1982-1983, vol. I, p. 97).

24. El maig del 1589 *entre deputats y oïdors y dita devuytena se mogueren moltes differències, de les quals, entre altres coses resultà convocació y congregació de brassos. El fet no era nou ja que, mesos abans: vingueren de part de les devuyt persones visitaders fent moltes gràties y regraciant a la ciutat la favor y mercès los feya en afavorir y valer los ab les controvèrties tenien ab los diputatats, y que ls feyen a saber que per dits diputatats los eren estades dades quexes dient que excedien per moltes causes y en moltes maneres per lo fet de la visita*.

25. PALOS, *La pràctica...*, pp. 195-196. Aquesta intervenció del Consell reial va ser tallada pel redreç del 1585, i durant aquests dos triennis els contactes entre Diputació i Audiència no van ser sinó per pècedjar. Segons FERRO, fou una competència exclusiva del consistori, recolzat –com s'ha dit– en assessors o doctors i jutges de l'Audiència amb llicència del lloctinent, segons els redreços de 1481, 1599, 1702 i 1706 (*El Dret...*, 285). El període 1587-1593 seria d'alienació d'aquesta potestat en mans de Juntes i divuitenes.

per intervenir en la vida interna de les institucions: durant el plet de la visita, el motiu per procedir a la detenció d'oficials del General és la seva negativa a revelar les diligències que s'instrueixen. El Consell de Cent denuncia dos cops el mateix any les pressions rebudes per tal d'informar sobre les deliberacions de la institució: *compellint y forçant los magnífichs jutges de cort a les persones de Consell de Cent de la dita ciutat en [...] testificar y dir lo que en Consell se tracte y particularitzar que diu la hu y que diu l'altre*. El Consell d'Aragó considerava, en fi, que Juntes i divuitenes s'extralimitaven en la interpretació, *pretendiendo que el ordenar sobre los casos omisos y no pensados en la Corte también es declarar y interpretar, que en efecto es hazer leyes*.²⁶

Les divuitenes també van intervenir a la designació d'ambaixadors:²⁷ *la dita nominatió* –va dictaminar una comissió amb el consistori– *se ha de fer per los senyors deputats, oïdors y personas eletes o per la major part*, forçant àdhuc la reducció d'ambaixades a sindicats, al·legant el cost de les primeres, *en les quals se gastava excessivament, y en utilitat de les persones particulars*. La designació del síndic s'hauria de fer *per scrutini ab albarans dins una capsà*, amb votació de tots els membres del consistori i de la divuitena, quedant els primers en inferioritat.²⁸ El nou paper dels Braços no va facilitar contactes més directes amb el rei. Pel que feia a la Diputació aragonesa, la tensió de les Corts havia canviat l'actitud del monarca: des del 1564 prohibirà que li siguin trameses, substituïnt-les per memorials de queixes. En el cas de la Diputació valenciana, es dona una dinàmica i una cronologia semblants, agreujada a les corts del 1585, on el monarca les prohibeix per afers que no hagin estat tractats amb el virrei durant deu dies, trencant el fil directe entre monarquia i regne. La imposició d'aquest filtre és també patent a Catalunya, segons Lalinde.²⁹ La primera ambaixada tramesa al rei amb motiu de la visita va ser expulsada de la cort i les ambaixades del Consell de Cent no tenien millor sort. Anant a l'arrel, el conflicte amb la Diputació –segons el Consell d'Aragó– manifestava la seva voluntat de soscar l'autoritat reial, en pretendre *que quando [els consistorials] tuvieron contención con el Consejo y Audiencia real, que siempre suele ser fundándose la una parte o la otra en algún Capítulo de Corte, que a ellos toca [...] hacer la declaración y interpretación por medio de la dizechena y que [...] los del Consejo real tienen obligación de seguirla y con esto vienen hazerse juezes de todas las contenciones que se ofrecerán entre el Consejo real y ellos, y caminando por este camino dentro de muy poco tiempo se vendrán a quedar con toda la jurisdicción real*. Afirmaven que els plets entre Diputació i Audiència sempre eren resolts per la darrera (excepte en cas de contencions amb particulars), o, almenys, per una comissió paritària. Allò que s'havia volgut esmenar amb el redreç –deien– era que els doctors de l'Audiència no fossin assessors als plets entre ells i la Diputació, però *hazer juezes a los diputados en las*

26. PALOS, *La práctica...*, p. 197. S'estava fent legislació fora de Corts, fet que defensava el braç militar a les Corts del 1599: *las interpretacions de dits capítols de cort fetas y fahedoras per las divuytetas axí elegides [...] tenen y tenir deuen força y effecte de capítol de cort*. El capítol finalment aprovat, però, recolliria la posició del Consell d'Aragó deixant la interpretació al consistori –restablint la intervenció decisiva dels assessors– i limitant les divuitenes: *sense poder dar nova forma en cosa (ACA, Generalitat, Procés familiar del braç militar, corts del 1599, 1599, fol. 86, i Capítols...*, [1599], pp. 65-66).

27. Seguint allò que havia estat dispost al nou redreç. *Capítols...*, [cap. 7, 1585], fol. 9v.

28. A València, les corts del 1564 van fixar una elecció d'ambaixadors amb participació de comissió reduïda dels Braços, però equilibrant els seu poder amb el del consistori: *los dits diputats y altres oficials, encara que sien menys en número que los dels dits staments tinguen una veu, y los dels staments encara que sien menys en número que los dits Diputats y oficials tinguen altra veu* (SALVADOR, *Las Cortes...*, p. 35).

29. Per a Aragó: COLÁS i SALAS, *Aragón...*, p. 549 i 555. Un dels furs valencians del 1564 disposa *que no se envíen ambaixades, sinó quant no s puga excusar, y ab lo menys gasto que ser porà* (SALVADOR, *Cortes...*, pp. 96-97). A la Catalunya d'inicis del Sis-cents, es parla de *un verdadero duelo entre la tendencia de los Diputados a entenderse directamente con el Rey, y la resolución de la Corte de que todas las relaciones se hagan a través del Virrey* (LALINDE, J. *La institución virreinal en Cataluña (1471-1716)*, Barcelona, 1964, pp. 282-283) i les Corts del 1599 reflecteixen aquesta dialèctica (BELENGUER, E. "La legislació político-judicial de les Corts de 1599 a Catalunya", a *Pedralbes*, 7 (1987), pp. 22-23).

contenciones que son con el real Consejo es constituyrlos supremos juezes a la jurisdicción real y superiores a la real Audiencia.³⁰ En el moment més dur del contenciós polític, el Consell de Cent plantejarà la solució de l'afer a través d'un tribunal paritari que recorda el futur tribunal de contrafaccions: *per ells y per los altres doctors del real Consell de les dos altres sales juntament ab altres tants doctors elegidors per los dipputats de Catalunya y personas eletes, hagen vist y dit son parer si los procehiments fins assí fets axí per los uns com per los altres y los que al present se fan estan ben fets y se poden y deuen fer*. Les Corts del 1585 acabaven de viure l'intent de creació d'un alt tribunal, òrgan suprem d'apel·lació per damunt de l'Audiència.³¹

La resposta del virrei –més radical que la consulta del Consell d'Aragó– mostra la veritable naturalesa del conflicte: *que ere cosa se sol fer entre iguals y no entre superiors com és sa magestat y sos vassalls, y que en assò se tracte de llevar la corona del cap a sa magestat y sa auctoritat y regalia o de conservar aquella, com esta ciutat y los poblats en ella han sempre procurat, ab offusió de sanch d'ells y de llurs passats, y sa magestat y ell en son nom estan certs que sempre y quant se offeresca ocasió los concellers de Barcelona y tots los vassalls de sa magestat residints en ella y en tota Cathalunya han de assistir y ser al seu costat, y ab esta confiansa sa magestat no té presidis ni fortalases en Cathelunya com fa en Nàpols y altres parts de sos regnes y senyories, y que ell tenia en més tenir los concellers de Barcelona que trenta milia homens de Armes*. La insinuació sobre l'existència de fortalases reials a altres regnes, recordant –en una actitud que es prestava a l'equívoc– els vincles pactistes entre Principat i Corona, i la diferent situació dels regnes italians afegits per via de conquesta, no va passar desapercibuda: quan, pel novembre del 1588, el plet de la visita havia entrat en vies de solució, durant la celebració a la seu de Barcelona de l'aniversari del rei en Jaume, el predicador va recordar la fidelitat del país i *com may los cathalans eren estat conquistats ans bé ells matexos seren redimits de la subjugatió dels moros y jueus [...], après [...] vehent no eren poderosos de ells matexos mantenir-se, espontàneament y de pròpia voluntat se arrimaren al Emperador nèt de Carles Maynés lo qual los prengué sots son emparo*. Per al Consell d'Aragó existien dues formes d'aturar aquests excessos: procedir civilment per revocar les interpretacions fetes que depassessin les competències atorgades o criminalment contra aquelles que anessin en menyscapte de la jurisdicció reial, amb processos de regalia, detenint ells culpables i jutjant-los.³² Palos afirma que aquestes mesures esdevindrien guia d'actuació a partir del fracàs de les Corts del 1626, però, de fet, la seva aplicació a les relacions entre Diputació i Audiència, començaria amb mesures semblants aplicades el 1569, 1588, 1591 i 1602, i les Corts del 1599 van intentar restringir-les i arbitrar possibles recursos.³³ Les recriminacions del bisbe de Barcelona al virrei mostren la tensió generada: *havia tractat de rebeldes als deputats y a les persones que estaven en esta casa, per deffensa de la jurisdicció y auctoritat del General, y que estaven tant irritats y sentits de aquelles paraules de rebeldes que no tractaven ni parlaven de altra cosa y que com los cathalans se precien més que ninguns altres pobles de ser fidelíssims a son rey y senyor, lo poble per currillos y conversacions no parlaven de altra cosa*.

30. PALOS, *La práctica...*, pp. 197-198.

31. Vegi's BELENGUER, "La legislació...", pp. 13-14.

32. Aquestes mesures no eren només a la ment del Consell d'Aragó; va ser aplicades per l'Audiència contra oficials de la Diputació al conflicte de la visita i a altres. També, el febrer del 1588, el Consell de Cent lamenta la voluntat de resoldre per la força un plet entre Consell de Cent i virrei sobre una aprehensió de blats feta pel municipi.

33. BELENGUER, "La legislació...", pp. 16-17. Potser, aquesta preocupació per situar la jurisdicció reial per sobre de qualsevol altra era un dels objectius de les reformes de les Audiències de la Corona d'Aragó, d'ençà de les Corts del 1564, quan a Aragó s'estableix una sala criminal (SAVALL, P. -PENÉN, S. *Fueros, Observancias y Actos de Corte del Reino de Aragón*, Zaragoza, 1991, vol. I, p. 378) i les Corts valencianes divideixen l'Audiència en sala civil i criminal, amb noves reformes el 1585 i 1604 (SALVADOR, *Cortes...*, p. xix, i CISCAR, *Las Cortes...*, p. 32).

Nombre de convocatòries i volum d'assistents

Durant els anys 1587-93 foren celebrades noranta Juntes de Braços, mentre que –segons les dades de Palos– entre 1599 i 1652 se n'aplegaren cent trenta-tres. La consulta del Consell d'Aragó és una mostra de la seva importància, però caldria interpretar-la més com a reacció contra un procés expansiu que no pas com a signe d'un punt de partida en el seu desenvolupament, frenat sobtadament, i que, tot i els intents posteriors de regeneració –apreciables quantitativament almenys els anys 1608-1614 o 1638-1647– no tornaria a adquirir –exceptuant la singular Junta del 1640– la magnitud de finals del segle XVI. Tampoc no es pot rebaixar la importància de les reunions de la primera meitat del Sis-cents, posada de manifest per l'interès del rei per anorrear-les el 1652.³⁴ Cal subratllar, abans de la derogació reial del 1593, un descens de l'activitat el 1592 (un cop resolt l'*afer Granollacs*), mentre els quatre anys anteriors mantenen un to semblant, només trencat per l'extraordinari dinamisme del 1588, quan la tensió entre la Diputació i les institucions reials va augmentar com a conseqüència de la visita.

Juntes de Braços per any durant el període 1587-93

Any	Juntes	Assistents	Eclesiàstic	Militar	Reial
1587	8	96,89	18,11	60,11	18,67
1588	29	108,52	18,90	71,17	18,45
1589	15	80,00	13,27	52,93	13,80
1590	15	64,13	13,13	46,27	17,87
1591	14	97,21	10,43	68,21	18,57
1592	8	76,33	17,11	48,33	10,89
1593	2	46,50	14,00	21,00	11,50

El període 1587-93 no només enregistra un major nombre de Juntes, sinó també, en comparació, un grau més alt de participació. El 1588 dona una mitjana d'uns 109 assistents i, tant el 1587 com el 1591, superen els 95. Al segle XVII, les xifres són molt inestables i només el període 1638-1650 es manté al voltant dels 65 assistents per convocatòria. A les noranta Juntes del període participen gairebé vuit-cents persones. Durant els tres primers anys assisteixen unes sis-cents, dos terços dins el braç militar, uns cent trenta a l'eclésiàstic i uns noranta al reial. Aquest darrer braç és el més tancat puix que a cada assistent li corresponen 11,1 participacions, mentre que als altres dos Braços les xifres són inferiors (9,3 al braç militar i 7,7 a l'eclésiàstic, l'estament on les participacions són més repartides). La tendència es manté durant el trienni 1590-93, tot i que, als tres Braços, baixen els índexs de concentració (respectivament, cada assistent participa a 6, 4,8 i 4 Juntes diferents). Durant el trienni 1587-90, canonges i clerical regular tenen un pes determinant a l'eclésiàstic, amb prop d'un 70% dels assistents (amb altres càrrecs seculars, comanadors de Sant Joan i bisbes que, en cas de participar-hi, ocupen la presidència). Són també els que més hi participen: a cada canonge li corresponen 8,1 participacions i als membres del clerical regular, 9,7. No cal dir que, entre els capítols, el de Barcelona té un pes especial, amb prop d'un 50% dels assistents, però, de fet, hi són representats tots els del Principat i els Comtats. El trienni posterior confirma aquesta distribució, però ampliant la presència dels canonges.³⁵

El nom braç militar respon a dos tipus d'organització diferents: l'estament tradicio-

34. Segons PALOS, *se irrogaron un papel de portavoz en sustitución de las Cortes (La práctica...*, p. 11).

35. Si bé s'ha apuntat la possibilitat que, almenys alguns capítols, tinguessin delegacions permanents a les ciutats on es decidien els afers més importants (PALOS, *La práctica...*, p. 27), no podem confirmar-ho a través de la participació dels capítols de fora de Barcelona a les Juntes.

nal que participa a les Corts –on no hi poden prendre part els ciutadans honrats i que sembla ser el model del de les Juntes– i la mena d'assemblea de notables que s'aplega regularment a la Seu de Barcelona (i potser on juga algun paper el capítol), integrat també pels ciutadans. El cert paral·lelisme d'ambdós models possibilitaria l'inici d'una integració, en principi limitada, de ciutadans honrats al si del braç militar tradicional aplegat a les Juntes. Durant el trienni 1587-90, hi ha uns 110 membres titulats, més actius que la resta de membres de l'estament³⁶ i també participen una vintena de doctors en drets (altres ho fan al braç reial); és difícil dissociar dos grups d'advocats lligats inequívocament a la Diputació o l'Audiència: set doctors en drets que participen a les Juntes entre 1587 i 1593, seran el 1600 jutges de l'Audiència, i un d'ells, Miquel Salbà, esdevindrà regent del Consell d'Aragó.³⁷ Pel que fa al trienni 1590-93, augmenta el pes dels nobles titulats, abans de l'anomenada *formada* del 1599, una concessió massiva a les Corts que no féu sinó titular a molts que sovint ja eren donzells o cavallers (categories que constitueixen la resta de l'estament, en una proporció gairebé de tres a u respecte als titulats). L'activitat del braç militar de Corts a les Juntes és la més important i són freqüents les reunions com a resultat d'ambaixades fetes per la nova assemblea que s'aplega al capítol.³⁸ Com és sabut, el dinamisme del d'aquest nou braç militar –a la recerca d'una articulació més institucionalitzada de la seva influència– portarà anys més tard a la redacció d'uns nous estatuts per a la confraria de Sant Jordi, entitat paral·lela estrictament cerimonial i d'exercici militar.³⁹ El redreç del 1599 va perpetuar un ofici dit d'andador de la confraria, que havia estat creat pel consistori el 1574, encarregat d'algunes funcions que lligaven la institució amb la Diputació: s'encarregava de convocar el braç militar al seu palau i els cavallers al capítol de la Seu (distinció que respon a la que hem exposat), i portava les insígnies del General durant els tornejos.⁴⁰

Paral·lelament a la celebració d'aquestes Juntes, el col·lectiu de ciutadans honrats patia fortes tensions. Uns mesos abans de l'inici del trienni, el 1586, la Corona va iniciar la seva intervenció a les matriculacions de ciutadans, però aquests van defensar el dret exclusiu a establir la matrícula; el judici d'apel·lació va sentenciar en contra seva el 1588, i el 1590 el rei pretenia col·locar dotze candidats més –inicialment n'hi havia imposat quatre–, fet pel qual el 1591 els vells matriculats van iniciar un boicot contra les noves admissions. No va ser fins el 1600 quan es van tornar a aplegar com a corporació –un any després d'arribar a un acord amb Felip III–, amb l'entrada d'uns trenta nous ciutadans, sis d'ells imposats pel monarca com a fruit de la concòrdia. La pressió sobre els ciutadans era doble: imposició dels candidats reials i introducció progressiva de doctors –que els ciutadans van mirar de limitar sense èxit. L'entrada de quatre advocats el 1586, suggereix que, de vegades, ambdues pressions eren una sola.⁴¹ L'afany d'advocats i metges per intervenir al si del braç reial és patent –i recolzat pel Consell de Cent–, trobant l'oposició del consistori de la Diputació:

36. Seguim ELLIOTT anomenant titulats a aquells qui són tractats de *don* als llistats d'assistents ("Una aristocràcia", p. 103).

37. Un conseller de Barcelona carregarà contra els jutges que a l'Audiència actuen d'una manera i, quan –temps abans– assessoraven la Diputació, proposaven tot el contrari, y *llurs firmas se podia dir no eren encara ben exutes*. Els membres de l'Audiència en aquella data figuren a TORRES, X. "Les bandositats de Nyerros i Cadells a la Reial Audiència de Catalunya (1590-1630): 'policía o alto gobierno' ", a *Pedralbes*, 5 (1985), p. 171. Deixem per més endavant la important anàlisi de les relacions entre bàndols i bandolerisme i assistents a les Juntes de Braços.

38. Tanmateix, AMELANG considera que al Cinc-cents el braç té poca vida fora de Corts; aquesta es reprendria a les primeries del 1600, amb una campanya dirigida per Aleix d'Alentorn i altres nobles barcelonins. Els incontinentis haurien estat el conflicte del 1599 amb el virrei, sobre el dret a portar armes de foc i l'èxode aristocràtic vers la ciutat (*La formació...*, p. 98). Potser caldria endarrerir aquesta revifalla, en constatar durant els anys vuitanta del segle XVI l'existència paral·lela d'un actiu braç militar aplegant-se al capítol de la Seu, el braç militar de Corts a les Juntes i la confraria de Sant Jordi.

39. PAIOS, *La pràctica...*, p. 44 i 209. Tot i que els membres d'ambdues corporacions eren de fet els mateixos, sembla que es va mantenir la seva autonomia al llarg del segle XVI (AMELANG, *La formació...*, pp. 131-102).

40. *Capítols...*, [cap. 93, 1599], p. 133-135.

41. AMELANG, *La formació...*, p. 46-47 i 59-60.

dits senyors diputats los supplicaven que anàs lo magnífich conseller en cap sens portar en sa companyia juristes ni metges pus fins assí no s'és acostumat. La contestació no va fer que desistissin del seu propòsit: *los quals doctors en leys y medecina digueren que u tractarien entre ells, apartant-se un poch après tornaren dient a dits senyors consellers que havien determinat de no dexar al senyor conseller en cap sinó que volien acompanyar-lo, anar y entrar ab ell y entrevenir en los brassos.* Un cop al Palau de la Diputació, *lo diputat eclesiàstich los dix "V. ms. vajan en bonora y no porfien de entrar ni-ns fassen torb perquè si u fan procehirem contra ells com a perturbadors de la Generalitat".* Finalment, el conseller en cap va marxar sense participar a la Junta.

El braç reial es trobava dominat pels ciutadans de Barcelona, amb prop del 75% dels participants durant el trienni 1587-90 i el 85% el 1590-93. No hi falten els consellers de la ciutat que es reparteixen la presidència, així com ciutadans de les viles més importants, de forma més o menys persistent (Girona i Perpinyà) o esporàdica (Lleida, Vic, Tortosa i Puigcerdà). Elliott assenyala els guanys d'aquest sistema pels ciutadans de Barcelona: només són insaculats a la bossa del braç reial i no representen el 50% del total –amb un sistema arbitrat per proporcionar la seva presència i la d'altres viles–⁴², en canvi a les Juntes tenen un pes molt important al braç reial i comencen a introduir-se al militar. Si bé no cal exagerar el fet que Barcelona influa en les decisions de la Diputació, sembla existir una pressió adreçada a guanyar-hi pes, mitjançant una major representació a les Juntes i divuitenes. El mateix redreç protegia la representació d'altres indrets del país als oficis militars, exigint la justificació del lloc de residència dels insaculats. Es denunciava també l'intent de col·locar oficials residents a Barcelona a les taules locals, subrogant després els oficis en persones de la vila, possibilitat que va mirar de tallar el redreç del 1585.⁴³ Al Consell de Cent –que en el contenciós de la visita busca la neutralitat–, la presidència del braç reial el posarà en difícil situació quan les Juntes entrin en conflicte amb el virrei;⁴⁴ l'agost del 1588 els amenaçava dient que *trobant-se allí ere consentir en la rebel·lió que allí se feya y que la Deputatió ere un presidi contra sa Magestat y los que consentien en allò eren també rebelles y mereixien càstic.* Crida l'atenció l'acusació que la Diputació és un presidi contra el rei –una fortalesa en sentit modern. Segons Feliu de la Penya, els detractors de les reformes arquitectòniques al Palau de la Diputació –els treballs de les quals s'inicien el 1578, amb la demolició dels edificis que volten el palau gòtic, i que, a partir de 1596 (coincidint amb un nou mandat de Francesc Oliver de Boteller), comencen ja dins el Palau–, denunciaven que *fabricavan a Barcelona una casa fuerte que dominava la ciudad.*⁴⁵ Aquesta visió era també a la ment del virrei, lligant la reforma de l'edifici amb la nova política de la Diputació. Segons García Cárcel, les obres al Palau foren un dels principals motius de l'enemistat de l'abat amb el rei, que comptava amb una llarga història.⁴⁶ La conflictiva experiència de mediació o potser la

42. Segons FERRO, a mitjans del Sis-cents a la bossa d'insaculats pels oficis del braç reial hi havia una *bossa de Barcelona* i una de *fora d'ella*, alternant-se –d'acord amb un capítol del 1493– l'extracció d'una o altra: el primer trienni un diputat de Barcelona i un oïdor de fora, el següent a l'inrevés, i el tercer tots dos de fora de Barcelona. Així, sortia un ciutadà de Barcelona en un de cada tres triennis (*El Dret...*, p. 249).

43. *Capítols...*, [caps. 71 i 94, 1585], fols. 46 i 55v. Els capítols del 1599 afegeixen que s'arribava a exigir dos salaris per ofici a la Diputació (*Capítols...*, [1599], pp. 44-45).

44. Segons AMELANG, un dels recursos del virrei –abans del 1630– consistia en enfrontar municipi i Diputació per debilitar la seva oposició (*La formació...*, p. 33). A Aragó va donar fruit a les darreries del Cinc-cents quan institucions reials i de Saragossa s'alineen sovint davant la resta d'institucions (COIÀS i SALAS, *Aragó...*, p. 519).

45. FELIU, *Annales...*, III, 220 i ROVIRA, J. M. "La forma renacentista de la parte de Sant Jaume del Palau de la Diputació del General", a *Història Urbana del Pla de Barcelona*, vol. 2, Actes del II Congrés d'Història del Pla de Barcelona, Barcelona, 1990, pp. 172-173. N. SALES contrasta aquestes reformes amb la pèrdua de pes durant el XVI dels antics edificis de la cort reial a Barcelona (*Els segles de la decadència*, vol. IV de la *Història de Catalunya*, Edicions 62, Barcelona, 1989, p. 100).

46. Juntament amb les divuitenes (*Història de Catalunya. Siglos XVI-XVII*, vol II: "La trajectòria històrica", Barcelona, 1985, pp. 77-78). Recull de BOFARULL, la notícia de què l'abat de Poblet s'havia negat a rebre Felip II al monestir com a "rei d'Espanya", acceptant-lo només com a comte de Barcelona.

renovació dels consellers va motivar una presència de menys compromís del municipi de Barcelona a les Juntes. La Diputació lamentava que a *les convocations y congregacions generals dels tres staments y particulars de algunes divuitenes en la casa de la Deputació congregades, sobre coses del General y altres públiques y comunes a tota Cathalunya de molta importàntia, no sie vingut ni haja assistit com és acostumat, lo senyor conceller en cap.*

Pocs individus van assistir a més de la meitat de les sessions. Alguns participen en ambaixades a la Cort i altres, com Miquel d'Oms –assistent a trenta-cinc de les seixanta Juntes del trienni 1587-90–, són empresonats. Cal parlar del pes especial d'algunes famílies: durant el primer trienni n'hi havia quinze representades als braços militar i reial, i en el següent, unes vint, situació que confirmaria el fet que molts llinatges de Barcelona comptaven amb dues branques, una de ciutadans i una altra de militars. Durant els dos triennis, algun representant de la família Oms –la més participativa– va assistir a gairebé totes les reunions dels Braços.⁴⁷ Els Granollacs són un exemple d'aquestes implicacions familiars. Bernardí, Francesc i Guillem Ramon eren ocasionalment creditors de la delegació permanent de la Diputació a Madrid. La institució els defensa: Bernardí i Gaspar aconsegueixen, el 1588, una ambaixada del consistori al virrei a causa d'una incautació de moneda (unes set mil vuit-centes lliures) feta pel procurador reial dels Comtats i, el consistori i la divuitena constituïda per l'estudi de l'afer, dictaminen l'inici d'un procés contra aquest oficial. A finals del 1590, Antoni i Bernardí són detinguts i es torna a reunir una Junta a divuitena. Finalment –l'episodi més greu–, tornen a aplegar-se per discutir l'intent de detenir el diputat Joan Granollacs pel maig del 1591. La Diputació es va veure obligada a posar guàrdia a les portes del Palau. El diputat i els seus partidaris no van poder abandonar-lo fins a l'abril del 1592 i l'encausat no va rebre plenes garanties, de no ser detingut, fins a les Corts del 1599. El conflicte de la visita dels anys 1588-89 havia generat una situació semblant, afectant tots els membres de les Juntes.⁴⁸ Els Saconomina, família de propietaris gironins, van treure profit de l'accés al consistori de Jeroni (autor d'un diari) el 1587. Seguint el redreç del 1585, abans d'omplir les vacants a les bosses d'insaculats, el consistori s'adreçava als municipis representats per a que recomenssin alguns ciutadans vàlids; així, que disposar de presència simultània a la Diputació i a un consell municipal d'una vila important –cas dels Saconomina entre 1587 i 1590– podia donar lloc a una política familiar d'èxit.⁴⁹ El 1588, essent Jeroni oïdor reial, i jurat en cap de Girona el seu pare, fou insaculat per als oficis de batlle síndic de cort, jurat i mostassaf de la ciutat. El mateix any, un germà es insaculat per l'ofici d'oïdor eclesiàstic, un cosí germà com a oïdor reial i un cunyat i el marit d'una cosina germana com a oïdors militars. Pel gener del 1589, *fou proveït misser Llätzer Çaconomina, mon cosí jermà, de l'ofisi que yo li doní de advocat fiscal de la Diputació local de Girona*. El 1590, Jeroni va ser elevat a ciutadà honorat de Barcelona (en opinió del seu germà Miquel

47. PAIÓS, *La pràctica...*, p. 264. Parla dels Dusai, Miquel i Setantí de Barcelona; segons les nostres dades podem afegir-li els Oms, Fivaller, Junyent, Amat, Vila, Ferrer, Romeu, Codina, Moradell, Riera, Terré, Montrodon, Guardiola, Jordà (1587-1590), i els Grau, Sapila, Ferrera, Sarrovira, Costa, Lentes, Saurí, Bell-lloc, Aguiló, Ferreres i Molí (1590-1593). En total, 28 famílies. La família Oms disposava àdhuc d'una galera pròpia per al cors (SALES, *Els segles...*, p. 31).

48. SERRA, E. "1640: una revolució política. La implicació de les institucions", a (Autors diversos) *La revolució catalana de 1640*, Barcelona, 1991, pp. 8-9 i GIL, X. "Catalunya i Aragó, 1591-1592: una solidaritat i dos destins", a *Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya*, Barcelona, 1984, pp. 125-131. Segons FERRO, els consistorials fruien d'immunitat en l'exercici de l'ofici, reconeguda pel rei en resoldre l'afer Granollacs a les Corts del 1599 tot i la nova detenció de consistorials tres anys després. Tanmateix, no van ser expressament citats, entre els oficials amb immunitat fins a les Corts del 1705-1706. Aquestes precisions potser no s'adiuen amb la seva valoració global que *la representació permanent dels Braços aconseguí una immunitat jurisdiccional gairebé completa*; si bé la legislació del 1359, 1370, 1371, 1376, 1413, 1455, 1510 i 1547, repetia que el consistori tenia "Pomnmoda jurisdiccio civil i criminal privativament a qualssevol altres jutges, en allò que pertoca a l'exacció dels dyets i a totes les coses i afers de la Generalitat", és a dir li havia estat concedida una regalia (com, segons hem vist, explicava el Consell de Cent) i els fets del 1588 mostren com podia ser forçada a voluntat pels ministres del rei (*El Dret...*, pp. 252, 253-254, 281 i 399).

49. *Capítols...*, [cap. 6, 1585], fol. 7v. El redreç del 1599 va reproduir-lo textualment (*Capítols...*, [1599], pp. 39-43).

en reconeixement a la feina al consistori)⁵⁰ i Llätzer va entrar a la bossa d'oïdor reial. L'ascensió de la família culminaria el 1591, quan el pare de Jeroni ascendí des de la bossa d'oïdor a la de diputat reial, deixant el lloc vacant a un germà. Encara el 1594 Jeroni Saonmina era batlle de Girona.

Les alteracions del 1588

El desplegament de les Juntes a partir del 1587 es va produir en el context d'un seriós conflicte entre Diputació i Audiència, força desconegut a nivell historiogràfic.⁵¹ Caldrà aprofundir en la seva anàlisi, però les primeres notícies palesen la gravetat del contenciós. La determinació de portar fins al final les diligències de la visita va fer que el maig del 1588, *los dotze doctors de son consell y lo scrivà major y sos scrivent, y alguns altres ministres del General, no isquessen de la casa de la Deputació [...], que per so los fos donat a menjar*. Tres dies després era feta pública la sentència. La política –iniciada mesos abans– de represàlia contra represàlia amb la mútua detenció d'oficials, farà que deu dies després aquesta mesura s'estengui a altres persones, puix que a l'Audiència *ere feta regalia contra les persones dels tres staments, de les devuytenes de la defensa de la visita y conservatió de la jurisdicció del General y també contra deputats y oïdors, y contra los assessors del General y doctors applicats en estos negocis*, deixant fora de la llei unes sis-centes persones. En aquestes circumstàncies, *se retiraren en la casa de la Deputació [...], y se acomodaren en la matexa casa y en les circumvehines d'ella que per aquest effecte foren preses y per part de la Deputació obertes, a la part dels carrers tancades*. Davant de la greu situació, el consistori va adreçar-se al rei, lamentant després, en rebre les seves notícies *de molt aspres paraules y de demonstració de ser sa Magestat molt sinistrement informat*. També van recórrer *als capitols dels canonges de les sglésies cathedrals, y a les universitats reals, en lo present Principat y Comtats que, com a part que són d'aquest cors, volguessen quicú d'ells enviar al rey nostre senyor sobre los ocorrents agravis*.

El diari de Despalau mostra la implicació del poble als moments més conflictius: si va ser responsable de la no detenció del diputat Granollacs el 1591, ara s'implicava en la detenció de Joan de Queralt –ex-diputat militar–, processat pels visitadors: *fou un dia de judici veure la yent tan alterada y, si hagués feta ninguna resistència, se té per cert lo hagueren mort segons lo tenien en hodi*. L'autor afegirà –sense concretar el moment– *que per ciutat y hagué moltes alteracions*. La narració del dietari de la Diputació parla de la intervenció d'alguns canonges per tal d'asserenar els ànims: *se oí de la casa de la Deputatió gran avalot en la plassa de Sanct Jaume, y entengués ésser, perquè dit sots-balle havie pres o prenie lo dit don Joan de Queralt, y que ell recusave obeir, y seguir lo dit sots-balle y que sobre assò allí se tenia gran debat, y per que no causàs scàndol algú en deservey de Déu, y del rey nostre senyor, y dany d-esta república y particulars d-ella, ab parer dels senyors de aquest ajust acudí al dit avalot lo senyor canonge Fivaller oïdor ecclesiàstich, ab companyia de molts senyors canonges y altres ecclesiàstichs sens laichs y en arribar allí se aquietà en continent lo dit avalot y lo dit don Joan de Queralt, obeint, seguí lo dit senyor oïdor ecclesiàstich y sots-balle*. Tothom va acceptar, inclòs Queralt (reclòs finalment a les presons de la Diputació), la detenció dirigida per l'oïdor eclesiàstic i altres canonges, mentre que el sots-batlle enviat abans per la Diputació –donant, doncs, ordres a oficials que pertanyen a la jerarquia de l'administració reial– no havia aconseguit de fer-se respectar.

50. Diu que *se regí tan bé y ab tant aplauso de la terra, que los consellés y ciutadans de Barcelona, sens demanarho ell, lo feren ciutadà honrrat de aquella ciutat lo primer de maix 1590*.

51. REGLA, sense aprofundir més, parla de *l'agreuament dels conflictes entre el virrei, d'una part, i les autoritats catalanes durant els anys 1586-1590, dates del virregnat de Manrique de Lara (Els Virreis..., p. 89)*.

El 2 de juny, el Consell reial s'aplegava amb el virrei al Palau del Lloctinent,⁵² mentre el regent la vegueria de Barcelona i un agutzir reial entraven al Palau de la Diputació durant una Junta (la més nombrosa dels dos triennis amb cent setanta-tres assistents), intentant d'emportar-se a les presons reials el detingut. Aquella nit, els consistorials del municipi van recriminar al conseller segon el fet que hagués convocat el consell gran de la ciutat, *per ser ja entrada de nit y llevar occasions de aplechs y tumultos de gent, y tement no fos alguna maldat*. Aviat es va sentir un so de campanes que va sobresaltar el Consell: *un capellà havia tocat, y dient-li per què tocava respongué que per ço que li parexia feya mal temps y tocava a temps, encara que segons se entengué era estat a instigació de algunes persones inquietes*. Els consellers van immobilitzar les campanes, *que ja la gent del cap de Barcelona ab les deu o dotze batallades havia tocat, acudia. Y essent de nit, segons lo que en la Dipputatió se seguí, no-ns podia resultar res de bé*. Mentre els oficials reials anaven successivament del Palau de la Diputació al del lloctinent i a l'inrevés, les *persones inquietes* començaren a actuar: *essent ja les dos hores passada mija nit se mogueren alguns crits y controvèrties en tal manera que fonch molt saludable que lo conseller se trobàs en la Dipputatió, lo qual vestit ab sa gramalla ab una acha en la mà anava de una part y altra aquietant y sosegant a tothom, a la qual revolució donaren ocasió uns mossos segons se entengué, y en lo entretant y tota la nit y lo endemà de dia a les quatre hores estigueren los dits tres consellers en la casa de la ciutat acompanyats de sols los oficials de la casa y de llurs criats ab les portes ubertes y haches enceses aparellats en procurar y remediare si algun cas se seguís*. Els oficials reials desistiren i abandonaren la Diputació a les quatre de la matinada. La nit del 2 d'agost es va repetir l'escena, protagonitzada pel regent la reial cancelleria i el portantveus del General governador, amb un nou intent infructuós d'emportar-se el presoner: *volgueren hanar ab clau de compte envés lo aposento hon estave dit don Yuan y volien-lo traure contra voluntat dels diputats. Y acodiren gran multitut de aclesiàstics y ls feren tornar atràs. Y asò se féu dues ho tres voltes*.

Davant del fracàs, el virrei va intentar aïllar la Diputació captant la voluntat del Consell de Cent i exigint que la ciutat enviés els oficials en el seu auxili. Volia que li *responguesen clarament si entenien fer la dita assistència o no, y que [...] la ciutat no havia de sufrir un presidio ahont se prenguessen armes contra lo rey, y que als cavallers que estan en Dipputatió no se-ls devia dar pa ni vi, ni que-ls tocàs sol ni ayre, essent com eren rebeldes als manaments de sa magestat*. El Consell s'hi va negar, afirmant però que estaven disposats a seguir actuant de mitjancers. Per la insistència, el conseller segon va acabar replicant: *vostra excel·lència diu que en la Diputació se té un presidi de cavallers conspirants contra sa magestat [y] entén la ciutat que no es presidi contra sa magestat sinó en sa favor, perquè se entén y creuen deffensar justícia y los privilegis que los reys [...] han concedit en aquest Principat abdicant-se poder fer lo contrari comunicant-los sa regalia privativa, y no se entén que en ninguna manera se pujan dir rebeldes com aquells deffensen lo que sa magestat ha promés y jurat*. El virrei no va cedir; insistia en què, dexant de fer-la, tàcitament la ciutat feya y consentia en la resistència se feya a sa magestat y *contradició a sa voluntat, y lo que més li pesava y dolia molt era que lo pagarien los menestrals sens tenir culpa alguna*. Aquesta apel·lació va indignar el Consell, que va palesar el seu rebuig a les actuacions del virrei, no només respecte a la Diputació: *si a sa excel·lència per tenir lo càrrech de lloctinent de sa magestat fins assí se ha suffrit y dissimulat és per tenir respecte al càrrech té per sa magestat y sapia sa excel·lència que si altra persona los ho digués [fent referència a les acusacions de rebel·lió] abans de partir del lloc haont se'ls digués perdrien y perdran llurs vides y quant tenen. Y [...] havent sa Excel·lència llevat a dits cathalans sos aliments, dexant y permetent y*

52. Aquestes reunions són constants durant el conflicte i l'èxit d'aquest costum és ratificat per les Corts del 1599, establint la ubicació de la seu de la tercera sala al Palau del Lloctinent. Vegi's BELENGUER, "La legislació...", p. 11.

donant licències de traure els blats y manteniments del present Principat y per consegüent llevant-los llurs viures y donant ocasió a que vuy lo blat valega al doble més del que valdrie si no-s fossen donades tals licències han callat y dissimulat y no han fet ni dit cosa alguna.

El virrei va exigir l'assistència de quatre companyies de les confraries per treure, del Palau de la Diputació, a Queralt. Això i l'afirmació de què *sentia molt de que la ciutat donassen companyies y fessen capitans a cavallers regaliats*, obria la possibilitat d'arribar a l'enfrontament armat. La nit del 5 d'agost, els oficials reials van tornar a la Diputació, amb el propòsit dels dies anteriors. Els consellers determinaren pregar *als priors y presidents [dels monestirs de Barcelona] enviassen allí en casa la ciutat dos o tres dels principals theòlechs [...] se posassen de per mig y anassen junts com estaven al excel·lent loctinent general representant-li los dits y altres inconvenients, supplicant-lo mudàs de consell*. El cop d'efecte va sorprendre el virrei: *respongué que "galleras [no] tenía él en la playa, ni exercitos contra la Diputación y que cabezas [no] había cortado ni hombres haorcado, para que sus paternidades huviesen de venir de la manera que venían". Y els respongueren que lo perill here molt gran y sabien que no donarien a don Yuan sinó mort ho per forsa*. Fins i tot alguns oficials reials van intercedir davant el virrei, decidint que *don Fernando Maymó, com a més vell, digués a Sa Excel·lència, de part de tots, lo suplicaven per lo que entenien que ere servey de Déu y de Sa Magestat y bé d'aquest Principat ab molt gran perill de perdre's*. La intervenció del bisbe de Barcelona⁵³ va donar sortida a la situació a través d'un procés de negociacions més o menys paritari –seguint la fórmula oferta pel Consell de Cent–, mentre el consistori ordenava als seus ambaixadors a Madrid *que procurassen desviar que sa magestat no mane altra vegada [ordre que no havia estat obeïda] que sie donada la persona de don Joan de Queralt*. El setge dels Braços va començar a trencar-se a l'octubre, quan les portes foranes es van obrir per rebre l'ambaixador del duc de Savoia; però la normalització de les relacions no va arribar fins a mitjans del 1589.⁵⁴ La signatura d'una acord, el 7 de febrer, que suposava la retirada dels recursos davant l'Audiència per part d'aquells que perseguia la Diputació, fos per la visita –procediment que es va generalitzar, a partir del 1654, amb la Diputació afeblida de després de la guerra dels Segadors–⁵⁵ o per deutes amb la institució, semblava un èxit per al consistori. La cessió puntual del virrei, però, no va comportar un canvi d'actitud: gairebé coincidint amb el tancament de l'acord, exigia a un fuster la fabricació –il·legal, a judici de la Diputació– d'unes caixes per emmagatzemar pedrenyals. Cridat al palau del lloctinent, va ser tranquilitzat pel majordom: *que mentre sa Excel·lència era en Catalunya era senyor y que ningú li diria res y quant serien fetes les caxes sa Excel·lència li farie un acte que ningú per ningun temps li pogués dir ninguna cosa per haver-les fetes*.

L'intent de creació d'un nou ordre a la Diputació es clou el 22 de febrer del 1593, quan el virrei presenta al consistori la suspensió reial unilateral de tres capítols del redreç del 1585.⁵⁶ La negativa experiència d'actuar contra membres de l'Audiència per causa de contrafecció, durant els conflictes del 1588-89 i 1591-92, va contribuir a que la Diputació

53. Distingit entre els prelats de l'època per la seva intervenció en afers polítics. Segons PALOS, l'únic bisbe de Barcelona que va assistir a les Corts modernes fou Joan Dimas Loris el 1585 (*La práctica...*, p. 39).

54. Encara a principis de gener del 1589 hi havia reclousos al Palau de la Diputació *molts altres doctors que per aver aconsellat als diputats y aconsellar no gosaven passejar*.

55. I.I.INÀS, "La visita...", p. 188.

56. SERRA, 1640..., pp. 8-9 i FERRO, *El Dret...*, p. 278. Concretament es van suspendre els capítols 7, 13 i 34, que feien referència a les ambaixades, la visita, i els dubtes en la interpretació de capítols de cort; en els tres casos el redreç havia disposat una decisiva intervenció de les Juntes de Braços i Divuitenes. De fet el Consell d'Aragó havia començat a debatre la conveniència de la derogació des del mateix 1588. Aquell any el rei ja s'havia mostrat favorable a aquesta "solució", però els membres del Consell li havien fet considerar la reacció que una mesura com aquesta podia generar al Principat. El 1593, Felip II va justificar la derogació del redreç fora de Corts davant la impossibilitat de convocar els braços en un plaç breu de temps *per lo pes del govern de tants regnes com nostre senyor nos ha encomanat*, afegint a més que *aquella ley que per ella no sols no-s consegueix lo fi per al qual se statueexen y ordenen totes les leys, que és la pau y quietut pública, però encara resulta d'ella tot lo contrari, deixa d'ésser ley y no mereix tal nom, ni ésser guardada*.

deixés de sostenir la seva impugnació.⁵⁷ Durant el trienni iniciat el 1593 només continuaria vigent una de les quatre Juntes abans obligatòries: les aplegades per cobrir les vacants a les bosses d'insaculació –les convocatòries dels anys 1594, 1595 i 1596 respondran a aquesta finalitat. Hom respectava l'aspecte més oligàrquic de les Juntes –que hem vist actuar en el cas de la família Saconomina, en decidir qui ocupava els oficis– esborrant els mecanismes d'actuació política més perillosos per a l'autoritat absoluta del rei. El redreç de les Corts del 1599 conté una abolicció explícita dels capítols del 1585, en termes humiliants: *com per experiència, y ab lo discurs del temps, clarament se sia vist los danys que són estats causats a la Generalitat, de la observança dels Capítols de Cort, e o la major part de aquells, fets en les Corts del any mil sinch cents vuytanta sinch [...] y sia cosa molt expedient y necessària, derogar y abolir aquells...*⁵⁸ El 1630, després de les frustrades Corts del 1626, foren novament publicats els encara vigents capítols del 1599. Però, el 1635 –després del nou fracàs en la represa del 1632– tornaran a ésser publicats els del 1585, lligant-se així aquests dos triennis de la seva aplicació amb els previs a l'esclat de la guerra dels Segadors.⁵⁹

Pel que feia a la visita, el redreç del 1599 va fixar un mecanisme intermedi entre els de 1585 i 1593. Si en el primer cas calia aplegar una Junta que escollís la divuitena de la visita i, en el segon, eren els mateixos consistorials els que designaven la comissió sense reunir els Braços, a partir del 1599 es convocarà una Junta, però la seva iniciativa serà neutralitzada a través de la insaculació: així serà extreta la novena encarregada de la pesquisa (reduint, doncs, la comissió a la meitat de membres). A ambdós redreços, els tres visitadors –un per braç– eren extrets ja mitjançant el sistema d'insaculació, i la resta d'oficials de la visita eren escollits a més veus per la comissió. El redreç del 1599 obligaria a visitar tots els càrrecs de la Diputació des del 1585, com si mai no s'haguessin estats visitats els triennis precedents.⁶⁰ Tant, la data inicial (1585) com la final del conflicte (1593) suggereixen una interrelació entre l'actitud reial envers Catalunya i Aragó. L'exemple de les alteracions aragoneses i la seva repressió hauria fet viable, a ulls del rei, la derogació unilateral i inviable la contestació per part de la Diputació i els braços. Segons Bofarull, també l'inici del conflicte que havia portat a les alteracions del 1591 a Aragó es trobava en les tensions de les Corts del 1585.⁶¹ Orígens i solucions provisionals per a la situació catalana i aragonesa –la valenciana sembla ja més favorable al control reial –possiblement interrelacionades: un dels furs aprovats a les Corts aragoneses del 1592 establirà que *las Congregaciones de gentes hechas sin licencia y autoridad del Rey, y Principe superior no son permitidas: por los muchos daños, y desasosiegos que dellas se suelen seguir a la Republica*.⁶² L'esclerosi institucional que –segons al-

57. Les Corts van recordar aquesta obligació, al redreç del 1599 (FERRO, *El Dret...*, p. 278). El cap. 5 deia: *que sempre y quant se offerirà contrafació de Constitutions, usatges, privilegis, capítols y actes de Cort, y seran interpel·lats los deputats y oydors de dita contrafació, tant a instància de universitats, com de particulars, certificats dits diputats, y oydors de dita contrafació, ab suplicació firmada per la part, o en son nom per qualsevol persona, bajen de fer les diligències convenients, y açò ab pena de privació de llurs salaris de un any, dels que seran remitents. Capítols...* [1599], pp. 16-17. LALINDE té una visió diferent: davant els fracassos en l'apel·lació a l'Audiència la Diputació miraria de resoldre les contrafacions per via extra judicial, sobretot negociant amb el rei mateix (*La institució...*, p. 284).

58. *Capítols...*, [cap. 14, 1599], p. 32.

59. *Capítols sobre lo Redrés del General de Cathalunya y Casa de la Diputació, fets en les Corts celebrades en Montçó, per la SCR Magestat del Rey don Phelip nostre Senyor. Any MDLXXXV. Estampats en Barcelona per manament dels Senyors Diputats del General de Cathalunya, 1635*. No sabem si la darrera clàusula és original de l'edició del 1589 o si es refereix a una ordre del consistori del 1635. És significatiu que no aparegui qui s'ha encarregat de realitzar l'estampació.

60. *Capítols...*, [1599], pp. 4-10 i 5 i 10.

61. BOFARULL, *Historia crítica...*, pp. 205-211. GARCÍA CÁRCEL considera que a la Cort del 1585 s'hi detectà la clara agressivitat envers el rei i els seus representants a Catalunya; un dels greuges principals denunciava l'excessiu control monàrquic de la Generalitat ("El replegament...", p. 37).

62. Segueix: *so pena de ser acusados a instancia del Procurador Fiscal de su Magestad y de sus sucesores los dichos Diputados, como Oficiales delinquentes, bazientes Congregaciones illicitas, ante la Corte del Justicia de Aragón* (SAVALL i PENÉN, *Fueros...*, I, p. 437).

guns estudis— caracteritza les institucions catalanes modernes, no es conjuga fàcilment amb experiències —carregades d’iniciativa— com aquesta, en un període en que *els diputats no renunciaven a un increment de poders —i de legitimitat— mai no assolit del tot.*⁶³ Entre 1587 i 1593, el redreç de la institució que hauria esdevingut la suprema representació de l’oligarquia catalana⁶⁴ va iniciar-se reduint amb dificultats l’oposició interna, però va ser la la força de les institucions reials allò que va estroncar-la definitivament, en la mesura en què comportava un enfortiment de la seva jurisdicció. No sembla, doncs, que poguem inscriure aquest conflicte (com s’ha fet per explicar la significació profunda de les tensions modernes entre centre i perifèria del poder) com *el producto del choque entre una Monarquía Absoluta que no acababa de imponerse en la práctica* (el “futur Estat”, representant ja el poder públic) *y una estructuras sociales fuertemente apoyadas en la tradición medieval-feudal* (o els interessos particulars de l’oligarquia utilitzant el poble).⁶⁵ La dialèctica entre interessos particulars de l’oligarquia i aspiracions generals del regne pot ésser analitzada unilateralment d’aquesta manera, però no manquen exemples contradictoris: pel novembre del 1588, els oficials del General al Portal del Mar —auxiliats per alguns oficials reials, però seguint ordres del consistori— van retenir provisions, oficials, esclaus i soldats per tal d’impedir que salpés l’esquadra ancorada al port de Barcelona. A una de les embarcacions romana el perpinyanenc Miquel Bòria, condemnat per robatori, que tot i haver acomplert la pena, continuava obligat per les autoritats militars a servir a les galeres del rei. Durant els dos dies anteriors les demandes d’alliberament de la Diputació davant el virrei no havien estat escoltades.

Apèndix: les Juntes de Braços durant el període 1587-93

Al costat de la data de celebració figura el nombre total d’assistents (A) i, successivament, els que ho fan al braç eclesial (E), militar (M) i reial (R). A més, apareixen en negreta les Juntes amb cent o més assistents: aquesta distinció reflecteix quatre moments més o menys homogenis: 1) inici de la visita el 1587-88, 2) a partir de finals de maig del 1588, moment de màxima tensió institucional per aquest afer; 3) començament del nou trienni 1590-93; i 4) afer del diputat Joan Granollacs. Comptabilitzo com a una sola Junta aquelles que tenen lloc en un mateix dia en sessions de matí i tarda, donat que responien a una sola “crida” o convocatoria. Tot i que algunes Juntes celebrades en dies consecutius debatien el mateix afer, en canvi, eren convocades mitjançant crides diferents i les comptabilitzo, per tant, separatament.

63. N. SALES, *Els segles...*, p. 100. E. SERRA parla d’una *forta capacitat política de resposta per part de les institucions, que només s’explica, entre altres coses, per la base social del país que encarna, dinamitza i enforteix una densitat històrica institucional i constitucional [...]. Entre aquesta capacitat d’iniciativa se situarien les convocatòries de cort al marge de la regalia de convocatòria, com la Junta de Braços (o parlament o cort de Pau Claris)* (“Entre la ruptura...”, p. 160 i 167).

64. Vegi’s NADAL, J. “Catalunya dins l’Imperi hispànic: l’articulació institucional i el seu funcionament”, a *His-tòria...* [Salvat], p. 15 i REGLÀ, *Els Virreis...*, p. 47.

65. GONZÁLEZ ANTÓN, *Las Cortes...*, p. 11 i 27. La crítica de FERNÁNDEZ ALBALADEJO (i altres visions, com la d’A. M. HESPANHA, *Visperas del Leviatán. Instituciones y poder político (Portugal, siglo XVII)*, Madrid, 1989, p. 20) a l’estudi de Koenigsberger sobre el govern de Sicília sembla adequada al cas: *censura la influencia que sobre él ejerce la imagen de estado como referencia de organización por autonomasia, y rasero en relación con el cual hubieran de medirse las formaciones políticas del antiguo régimen [...]. Semejante criterio, al adoptar como término de referencia una concepción del orden político todavía no formulada, invalida de raíz la comparación misma, dado que realiza una valoración de la formulación política hispana a partir de supuestos que no eran los suyos. E impu-lsándole por tanto unas carencias que sólo tienen sentido desde nuestra actual perspectiva.* (*Fragments de Monarquía. Trabajos de historia política*, Madrid, 1992, p. 13).

	Data	A	E	M	R		Data	A	E	M	R
1	3/9/87	98	15	63	20	46	27/4/89	82	12	53	17
2	5/9/87	137	24	88	25	47	28/4/89	71	7	51	13
3	2/10/87m	130	26	89	15	48	4/5/89	57	10	33	14
	2/10/87t	99	21	58	20	49	15/5/89	92	23	54	15
4	7/10/87	87	16	52	19	50	22/6/89	70	13	41	16
5	9/10/87	94	14	62	18	51	12/12/89	57	15	33	9
6	10/10/87	97	14	62	21	52	16/12/89	47	13	27	7
7	22/10/87	72	14	43	15	53	15/1/90	64	16	38	10
8	26/10/87	58	19	24	15	54	12/4/90	51	9	32	10
9	27/1/88	116	19	74	23	55	15/5/90	61	8	40	13
10	20/3/88	90	10	59	21	56	18/5/90	39	6	17	16
11	7/5/88	99	12	67	20	57	5/6/90	82	13	51	18
12	11/5/88	129	19	80	30	58	6/6/90	69	13	38	18
13	13/5/88	93	18	59	16	59	15/7/90	155	19	106	30
14	14/5/88	78	10	51	17	60	21/7/90	49	8	26	15
15	15/5/88	88	22	43	23	61	2/8/90	115	18	68	29
16	20/5/88	73	13	48	12	62	3/9/90	103	17	63	23
17	27/5/88	144	28	88	28	63	18/9/90	61	11	34	16
18	29/5/88	101	15	65	21	64	19/9/90	69	11	38	20
19	2/6/88	173	31	118	24	65	9/10/90	153	33	86	34
20	14/6/88	114	20	77	17	66	21/11/90	88	15	57	16
21	27/6/88	116	21	78	17	67	9/4/91	115	9	75	31
22	9/7/88	25	4	19	2	68	10/5/91	168	13	120	35
23	16/7/88	53	8	36	9	69	15/5/91	162	15	116	31
24	19/7/88	90	18	59	13	70	24/5/91	148	12	112	24
25	22/7/88	87	17	59	11	71	25/5/91	78	7	54	17
26	1/8/88	92	16	61	15	72	28/5/91	43	5	33	5
27	2/8/88	105	22	69	14	73	12/7/91	72	7	47	18
28	2/9/88	120	23	78	19	74	18/7/91	76	5	55	16
29	3/9/88	-	-	-	-	75	1/8/91	62	6	46	10
30	8/9/88	143	25	94	24	76	2/8/91	97	12	62	23
31	13/9/88	90	15	59	16	77	5/8/91	76	11	51	14
32	26/10/88	140	28	90	22	78	25/9/91	84	6	60	18
33	8/11/88	162	31	107	24	79	6/11/91	97	28	60	9
34	9/11/88	160	29	108	23	80	16/11/91	83	10	64	9
35	5/12/88	166	26	114	26	81	20/3/92	94	10	66	18
36	6/12/88	149	18	107	24	82	7/4/92	80	2	68	10
37	7/12/88	151	30	97	24	83	18/4/92	91	7	66	18
38	1/2/89	159	27	108	24	84	19/4/92m	91	34	50	7
39	21/2/89	108	21	71	16		19/4/92t	92	35	50	7
40	17/3/89	69	3	53	13	85	21/4/92	55	26	23	6
41	18/3/89	87	10	64	13	86	22/4/92	56	21	29	6
42	20/3/89	79	14	50	15	87	7/10/92	83	17	47	19
43	12/4/89	77	14	51	12	88	1/12/92	45	2	36	7
44	18/4/89	88	11	66	11	89	20/4/93	28	7	14	7
45	26/4/89	57	6	39	12	90	15/7/93	65	21	28	16